

KONSERVASYON UYGULAMALARI

Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı
Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi
Orhan Koleksiyonu-501

Uygulama: İlknur KAYNAR

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

KÜTÜPHANE VE KOLEKSİYON HAKKINDA

Sosyal hizmetlerin vakıflar aracılığı ile yürütüldüğü Osmanlı Devleti'nde, insanların kütüphane ihtiyaçlarına da vakıf kütüphaneler ile cevap verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin önemli kültür merkezlerinden biri olan Bursa şehrinde, bu anlamda kıymetli vakıf kütüphaneleri vardır. 1927 Bursa Vilayeti Salnamesi'nde şöyle denilmektedir: “Bursa şehri kütüphaneleri en nefis mücelledat ile pek zengin bir hazine-i irfandır. Kitaplar içinde 5-6 yüzyıl evvel teclid ve tezhib edilmiş pek makbul nüshalar vardır. Maalesef farklı binalarda bulunan bu mücelledat-ı nefise tek bir binada toplanamamıştır”. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasının ardından işlevini yitiren kurumlarda dağınık halde bulunan kitaplar, yavaş yavaş Orhan Camii eyvanlarına taşınmıştır. 1969 senesinden itibaren ise İnebey Medresesi “Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi” adı altında hizmet vermektedir. Yıldırım Beyazıd dönemi devlet adamlarından olan İnebey Subaşı'nın yaptırdığı medrese, 14. yüzyılın özgün bir taş yapısıdır. 17. yüzyılda Amcazade Hüseyin Çelebi tarafından ciddi şekilde tamir ettirildiği için bu tarihlerden sonraki kadı sicillerinde Hüseyin Çelebi Medresesi adı ile anılmıştır. Bir ara özel kişilerin eline geçen medrese binası, 1961 senesinde toplanan Bursa Eski Eserleri Sevenler Derneği tarafından bağış paralarıyla satın alınmıştır. Kütüphane olarak kullanılmak şartı ile Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. 1969 senesinden itibaren bina, Bursa'daki yazma ve eski harflerle basılmış eserlerin toplandığı bir kütüphane haline gelmiştir.

MÜELLİF VE ESERİ HAKKINDA

Müellifi Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali es -Seyyid eş – Şerif el-Cürcani el-Hanefî'dir (ö. 816/ 1413). Çok yönlü bir alim olan 24 Şaban 740 (24 Şubat 1340) tarihinde Cürcan yakınlarındaki Bakü'de doğdu. Cürcani, yaşadığı döneme kendi damgasını vuran ve sonraki yüzyıllarda bir otorite olarak etkisini devam ettiren çok yönlü birkaç alimden biridir. Başlıca ilgi alanı kelim, Arap dili ve edebiyatı olmakla beraber felsefe, mantık, astronomi, matematik, mezhepler tarihi, fıkıh, hadis, tefsir, tasavvuf gibi dini ve akli ilimlerin hemen hepsine dair telif, şerh ve haşiye türünde eserler vermiş, bundan dolayı "allame" unvanını almaya hak kazanmıştır. Anadolu, İran, Türkistan ve Hindistan'da yetişen alimlerden bir kısmının icazetnamesinin ilmi silsile itibariyle Cürcani'ye mahiyettedir. Önemli eserlerinin telif edilmiş olması XI. yüzyıldan itibaren İslam düşüncesi tarihinde önemli bir yer işgal ettiğini gösterir.

Eserin konusu

Yazmanın konusu Arap Dili ve Belagatidir. Ebû Ya'kûb es-Sekkâkî'nin Miftahu'l Ulûm isimli eserinin şerhi olarak yazılmıştır. Sekkâkî'nin kendi eserinde kullandığı dil oldukça uzun ve girift cümlelerden oluştuğu için anlaşılması zordur. Konu olarak harfler, harflerin mahreçleri, cümle yapıları ve öğelerin dizimlerinin mantıksal izahları, edebî kullanım biçimleri, mecaz, istiare ve benzeri ifade yöntemleri, ayrıca mantık alanına da giren delillendirme biçimleri, kıyas usulleri gibi konular ele alınmıştır. Sekkâkî'nin eseri birçok defa farklı kişiler tarafından ele alınmış ve şerhleri yazılmıştır. Bunların en önemlilerinden birisi de Cürcânî'nin yazdığı bu şerhtir.

MÜHÜR ve DİĞER KAYITLAR

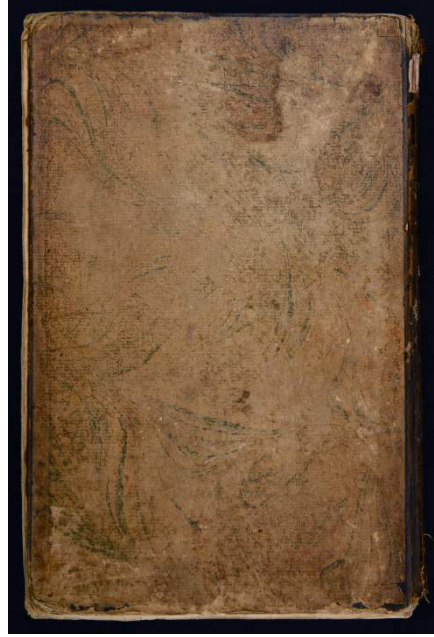
Yazmanın ilk sayfasındaki mühürde “Kütübhâne-i Cami-i Şerif-i Sultan Orhan Gazi der-Berûse” ibaresi yer almakta. Buradan eserin Bursa’da Orhan Gazi tarafından yaptırılan külliyyede bulunan camiye vakfedilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

YAZMANIN TANIMI

Cilt Kısım

Orhan Koleksiyonuna ait olan eser 27.0x17.4 cm boyutlarında bir yazma eserdir. Ön ve arka kapağı sonradan hazırlanmış olup cildin sertabı ve miklebi bulunmamaktadır. Ciharguşe olarak hazırlanan cildin derisi siyah ve kahverengidir. Ön kapak ve arka kapak dışı ebru ile ve kapak içleri de kağıt ile kaplanmıştır. Eser 181 varaklı olup, dili Arapçadır. Tarihi Hicri 803.

YAZMANIN TANIMI

Metin Kısmı

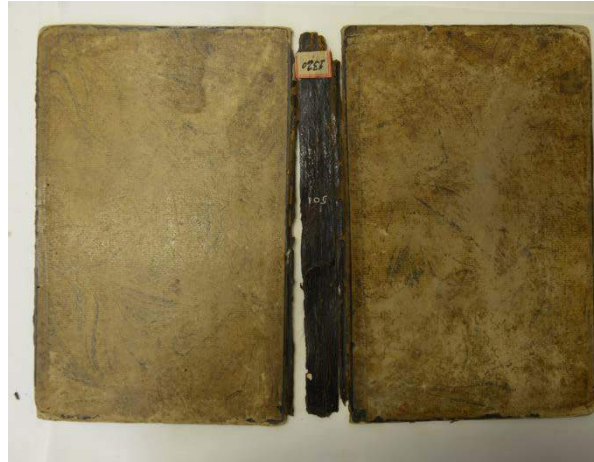
Metin, siyah demir mazı mürekkebi ve yer yer kırmızı mürekkep kullanılarak nesih hatla yazılmıştır. Kâğıt nohudi renkli, heterojen hamurlu, doğu kâğıdıdır. 1cm’de 7 adet dar süzgeç çizgisi bulunmaktadır, lif yönü sırt kısmına diktir.. Geniş süzgeç çizgisi görülmemiştir. Kâğıdın kalınlığı 0,08 -0,09 mikrometredir. Yan kâğıt ise Avrupa kağıdıdır.

İki duraklı zincir dikişi krem renkli iplik ile örülmüştür.25 adet forması vardır ve forma çizimleri, konservasyon işlemlerine başlamadan önce yapılmıştır.

Cilt Kısımı

Cildin kapaklarının dış kısmındaki ebru lekelenmiş ve kirlenmiştir, yüzeyde böcek delikleri, aşınma görülmektedir. Cildin sırt kısmındaki deride soyulma, yırtılma ve eksik kısımlar görülmektedir.

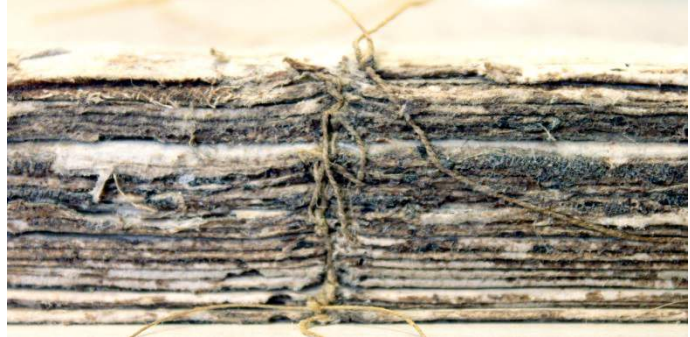

Kapaklardaki mukavvalar katmalarına ayrılmıştır.

Cilt ile metin kısmının birleşmesinde şekilde görülen kalın bir onarımcı kağıdı kullanılmış ve bu kağıt eserin rahat açılmasına sebep olmuştur.

Forma dikişinde kopmalar ve yapıştırıcı kalıntıları mevcuttur.

Metin Kısmı

Metin kısmında, formların dikişleri dağılmıştır ve eserin şirazesi bulunmamaktadır.

Metin kısmı su almış, su lekeleri oluşmuştur.

Kullanılan eski onarım kağıdı, metin kısmını gergin hale getirmiş olup, sırt kısmına yakın yerlerde kağıdın kırılmasına sebep olmuştur.

Eski onarım kağıtları yazının üzeri kapatılmış bir şekilde yapılmıştır.

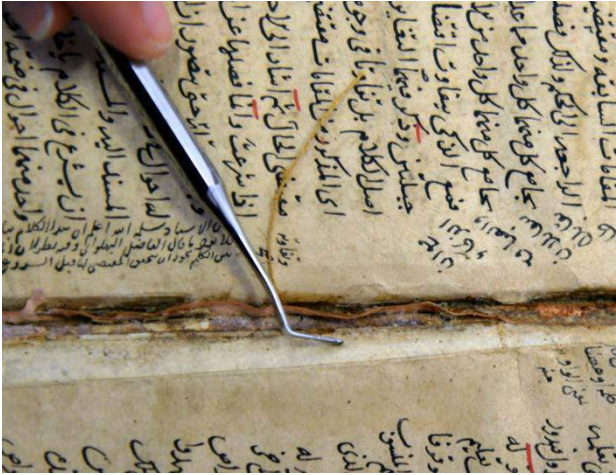

Formalar dağılmış vaziyettedir.

KONSERVASYON

Dağınık haldeki formlar ,cilt kısmından ayrılmıştır. Cilt ile metni birleştiren eski onarım kağıdı; metil selüloz ile nemlendirilerek çıkartılmıştır.

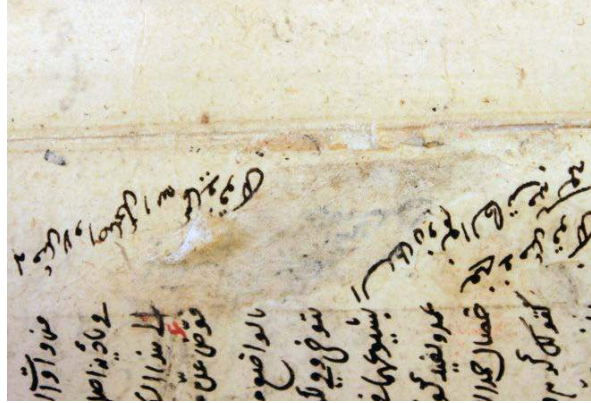
Metnin sırt kısmında bulunan eski yapıştırıcı kalıntıları %2'lik metil selüloz ile yumuşatılmış, daha sonra bistüri ve el aletleri kullanılarak mekanik olarak eserden uzaklaştırılmıştır.

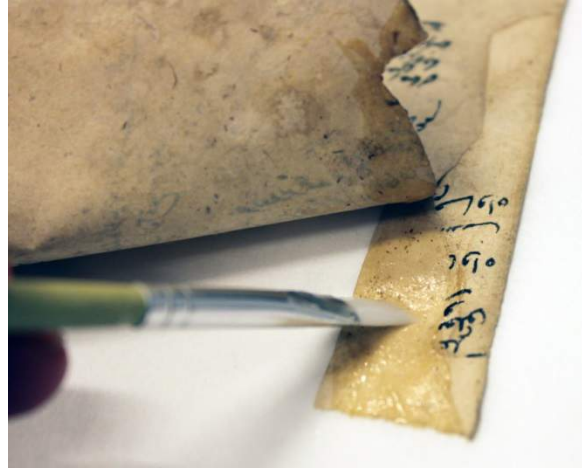
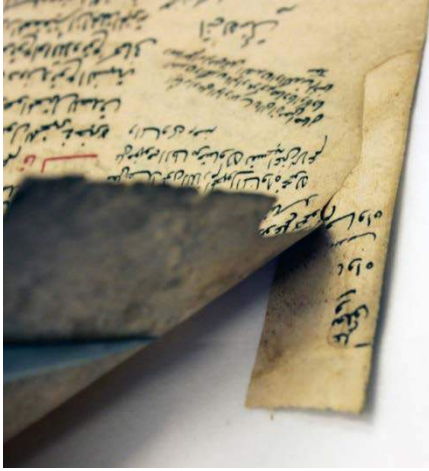

Silgi ile yüzey temizliği yapılmıştır. Eski onarım kağıtlarının esere zarar verdiği düşünülen parçaları ile yazıların üzerine gelen kısımları, kısmen ya da tamamen duruma göre çıkartılmıştır.

Eserin birkaç sayfasında mürekkep korozyonu görülmüştür. Kağıdın pH değeri ölçülerek asit giderme işlemi yapılmasına karar verilmiştir. Bookkeeper, kuramata ile korozyon olan yüzeylere püskürtülerek asit giderme işlemi yapılmıştır. Yazının üstü kapatılmış olan eski onarımlar; %2'lik metil selüloz ile nemlendirilerek eserden uzaklaştırılmıştır. Ancak, yazarın bu yazıların üzerini bilinçli bir şekilde örtmeye çalıştığı da düşünülerek, istendiğinde açılıp bakılabilecek bir tamamlama yapılmıştır.

Eserin orijinal kağıdından yapılan tamamlamalar görülmüştür. Metil Selüloz sürülerek tekrar yapıştırılması sağlanmıştır.

Sırt kısmındaki eksik bölümler uygun Japon kağıdı kullanılarak, metil selüloz yardımı ile tamamlanmıştır. Eserin orijinal kağıdından yapılan tamamlamalar görülmüştür. Metil Selüloz sürülerek bunların tekrar yapıştırılması sağlanmıştır.

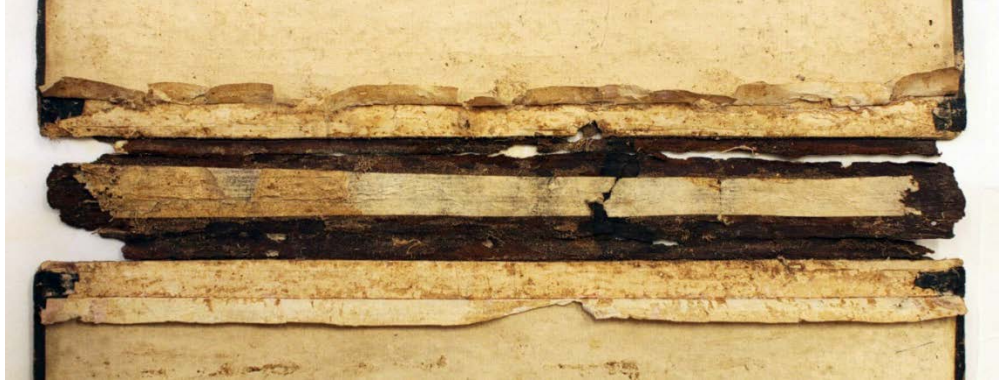
KONSERVASYON

Cilt Kısmı

Kapakların iç kısmı silgi ile silinerek kuru temizlik yapılmıştır. Eski onarım kağıdı metil selüloz ile yumuşatılarak , cilt kısmından uzaklaştırılmıştır.

Cildin sırt kısmında bulunan işlevselliğini kaybeden tekstil bezi pamuk ve su ile nemlendirilerek çıkarılmıştır. Tekstil bezinin alt katmanında bulunan kağıt çıkarılmamıştır.

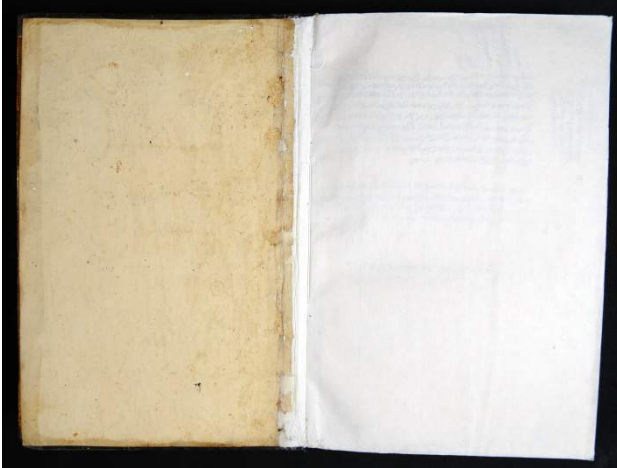
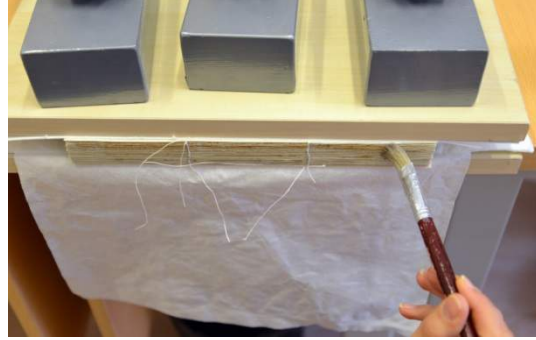
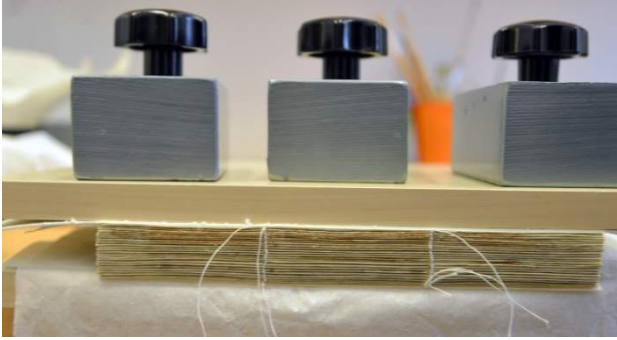

Kapaklarda bulunan eksik yerlerde, akrilik boya ile uygun renge boyanan Japon kağıtları ile tamamlama yapılmıştır.

Orijinal sırt derisi tamamen sırtı kapatmaya yetmediği için yeni bir sırt derisi tıraşlanmıştır. Metal kompleks anilin deri boyası ile renklendirilen sırt derisi ile kapaklar birleştirilmiştir.

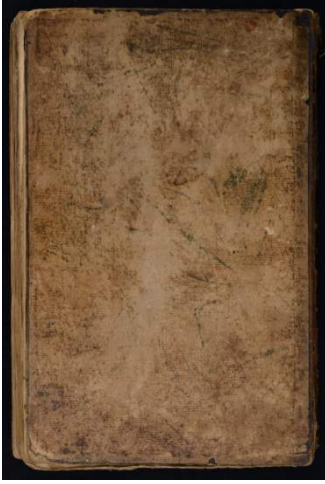

%100 keten iplik kullanılarak iki duraklı zincir dikiş tekniği ile forma dikiş yapılmıştır. %100 pamuktan oluşan tekstil sıcak suda yıkanmıştır, kurutulduktan sonra nişasta ile eserin sırtına yapıştırılmıştır.

Sırt bezi ile birlikte yan kağıtların uzantısı, ön ve arka kapağa nişasta ile yapıştırılmıştır.

ÖNCESİ VE SONRASI

ÖN KAPAK

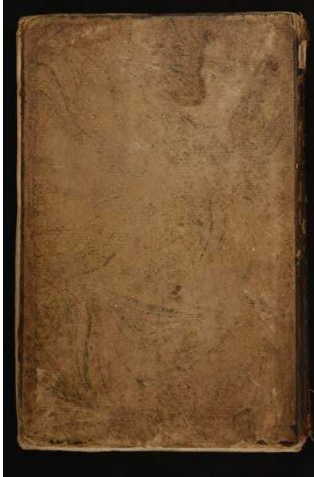

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

ARKA KAPAK

Konservasyon Öncesi

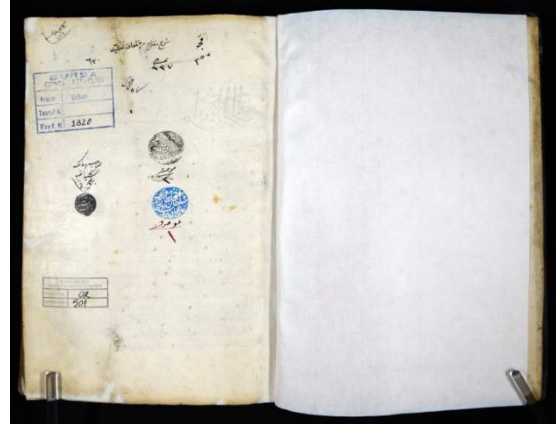
Konservasyon Sonrası

ÖN KAPAK İÇİ

Konservasyon Öncesi

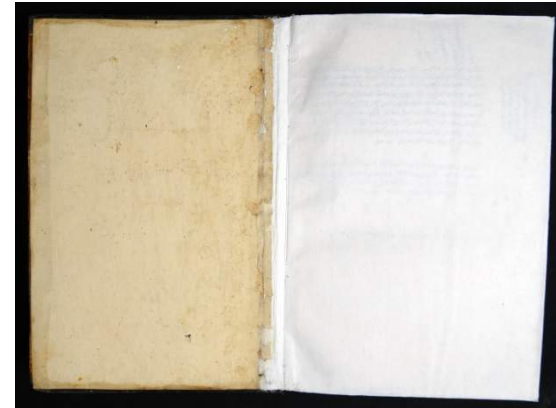

Konservasyon Sonrası

ARKA KAPAK İÇİ

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

SIRT KISMI

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

ÖN KENAR

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

VARAK 1b-2a

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

ETEK

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

BAŞ

Konservasyon Öncesi

Konservasyon Sonrası

KONSERVASYON RAPORU ÖZETİ

Konservasyonu yapılan eserler, ameliyattan yeni çıkmış yaşlı hastalara benzer. Hassasiyetle ele alınmalı, sayfalar açılırken güç kullanılmamalı, incelenirken dikkat ve özen gösterilmelidir. Saklandıkları koşullar düzenli olarak takip edilmeli, eserler kendileri için özel olarak hazırlanmış olan kutular içinde muhafaza edilmelidir. Depolandıkları alanlar periyodik olarak temizlenmeli gün ışığından ve UV içeren aydınlatmalardan uzak tutulmalıdır.

Yazılı ve görsel belgelemesi tamamlanan eserin tüm bozulmaları gözden geçirilerek konservasyon işlemlerine karar verilmiştir.

Varaklara numara verilmiştir.

Forma çizimi yapılmıştır.

Formalar ayrılarak yumuşak toz silgi ile kuru temizlik işlemi yapılmıştır.

%70'lik etil alkol ile dezenfeksiyon işlemi yapılmıştır.

Bookkeeper ile asit giderme işlemi uygulanmıştır.

Sırt kısmındaki yapıştırıcı kalıntıları mekanik olarak temizlenmiştir.

Gerekli görülen (yazının üzerine kapatan) eski onarım kağıtları çıkarılmıştır.

Eksik kısımlar akrilik ile renklendirilmiş Japon kağıdı ile tamamlanmıştır.

Metin kısmı iki duraklı zincir dikişi ve %100 keten iplik kullanılarak forma dikişi yapılmıştır. daha sonra yıkanmış %100 pamuk tekstil nişasta kullanılarak metnin sırt kısmına yapıştırılmıştır

%100 keten iplik ile kolon dikiş yapılmıştır. Şiraze ise pamuk iplikle örülmüştür.

KULLANILAN MALZEMELER

Malzemenin adı	Kullanılan oran	Kullanılma nedeni
Metil selüloz	%4	Eksik kısımların Japon kâğıdı ile tamamlanmasında yapıştırıcı olarak kullanılmıştır.
Nişasta	8/1	Ciltteki deri tamamlamalarında kullanılmıştır.
Deri Boyaları		Tamamlama için kullanılan derilerin renklendirilmesinde kullanılmıştır.
Akrilik boya		Tamamlama için Japon kâğıdı renklendirilmiştir.
Japon kâğıdı		Eksik kısımların tamamlamasında ve sırt tamamlamasında kullanılmıştır.
Re-moistinable	RK-0/5 gr	Yırtık kısımların onarımında kullanılmıştır.
Deri		Ciltteki eksik kısımların tamamlanmasında kullanılmıştır.
Bookkeeper		Asit giderme işleminde kullanılmıştır.
Pamuk		Cildin temizlenmesinde
Müze kartonu		Kapak yapımında
Keten iplik		Kolon ve forma dikişi yapımında kullanılmıştır.
Maroquin		Cilt temizliği işleminde kullanılmıştır.
Asitsiz karton		Kutu yapımında kullanılmıştır.